

ปัจจัยอื่น ๆ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าปัจจัยทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และเศรษฐกิจต่างก็มีอิทธิพลต่อการมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ และจำนวนบุตรในอุดมคติที่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งซึ่งนับว่าสำคัญมากและกำลังเป็นที่รู้จักกล่าวขวัญถึงกันมากเช่นเดียวกัน คือปัจจัยอื่น ๆ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิในตนเอง หรือที่รู้จักกันในลักษณะของการวางแผนครอบครัว ดังนั้นการวางแผนครอบครัวในปัจจุบันจึงได้ขยายความรู้ออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในเขตเมืองและชนบท ในการศึกษาครั้งนี้ได้แยกพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป คือ ความรู้ในการป้องกันการปฏิสนธิ ทักษะในการป้องกันการปฏิสนธิ และการปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ ตามลำดับต่อไป

1. ความรู้ในการป้องกันการปฏิสนธิ

รายงานการวิจัยในเขตเมืองและเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามารดาส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งความรู้การวางแผนครอบครัว และเกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิด แต่มารดาในเมืองรู้ดีกว่าในชนบท¹ จากการศึกษาของ ระวังตา ณ พัทลุง ศึกษาในเขตชนบทพบว่า จำนวนบุตรในอุดมคติจะลดลง

¹ รายงานการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ
กานอนามัยแม่และเด็กของสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่แต่งงานแล้ว ในเขตเมืองและชนบทของ
จังหวัดเชียงใหม่ (โครงการจัดตั้งภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข : คณะพยาบาล
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, น.ย. 2516), หน้า 90.

เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เปรียบเทียบกับจำนวนบุตรใน
อุคตคติของสตรีที่อยู่ในภาวะสมรสอายุ 15 - 44 ปี จำแนก
ตามความรู้ในการป้องกันการปฏิสนธิและอายุปัจจุบัน

ความรู้ ๑ และอายุปัจจุบัน	เมือง			ชนบท		
	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	อุคตคติ	จำนวน	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	อุคตคติ	จำนวน
<u>อายุ 15 - 24 ปี</u>						
ไม่มีความรู้ ๑	.6	3.1	82	1.0	3.5	90
มีความรู้ ๑	1.4	2.9	183	1.2	3.0	63
รวม	1.1	3.0	265	1.1	3.3	153
<u>อายุ 25 - 34 ปี</u>						
ไม่มีความรู้ ๑	2.6	3.5	107	3.0	4.1	147
มีความรู้ ๑	2.9	3.6	477	3.3	3.6	147
รวม	2.8	3.5	584	3.1	3.8	294
<u>อายุ 35 - 44 ปี</u>						
ไม่มีความรู้ ๑	4.5	3.7	127	5.2	4.4	174
มีความรู้ ๑	4.5	3.9	335	5.5	4.4	143
รวม	4.5	3.8	462	5.3	4.4	317
<u>ทุกหมวดอายุ</u>						
ไม่มีความรู้ ๑	2.8	3.5	316	3.5	4.1	411
มีความรู้ ๑	3.2	3.5	995	3.8	3.8	353
รวม	3.1	3.5	1,311	3.6	4.0	764

เขตเมือง

จากตารางที่ 10 จะพบว่าสตรีส่วนใหญ่มีความรู้ในการป้องกันการใช้ถุงยางอนามัยและการศึกษาในครั้งนี้อยู่ที่สตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่มีความรู้ ๑ จะพบในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ที่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2.9 คนโดยเฉลี่ย และที่ไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2.6 คนโดยเฉลี่ย จากผลของการศึกษาจะเห็นว่า สตรีที่มีความรู้ ๑ กลับมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มิได้เป็นการศึกษาแบบให้ความรู้แก่สตรีก่อนระยะหนึ่ง แล้วจึงศึกษาถึงจำนวนบุตรหลังจากให้ความรู้แล้ว แต่เป็นการศึกษาในลักษณะที่ยังไม่ได้ให้ความรู้เพียงแต่ต้องการทราบว่า สตรีที่มีความรู้ ๑ และไม่มีความรู้ ๑ นั้นจะมีจำนวนบุตรแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่าการที่สตรีที่มีความรู้ ๑ มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ อาจจะเป็นเนื่องจากสตรีที่มีความรู้ ๑ เหล่านั้นรู้จักชวนชวรายหาความรู้เพื่อป้องกันไม่ให้บุตรมากเกินไปหรือดีเกินไป ในขณะที่สตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ ไม่นำมาเป็นทองชวนชวรายหาวิธีป้องกันการมีบุตร อาจจะเป็นเนื่องจากมีบุตรน้อยหรือมีบุตรทางอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่า เมื่อสตรีล่วงเข้าใกล้พ้นวัยเจริญพันธุ์ คือกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่นี้จะไม่แตกต่างกันเลยไม่ว่าสตรีจะมีความรู้ ๑ หรือไม่ก็ตาม คือจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.5 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคติจะพบว่า ในกลุ่มอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี สตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ นั่นคือสตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 2.9 คนโดยเฉลี่ย และถ้าไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.1 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี และ 35 - 44 ปี จะมีแบบแผนเหมือนกัน คือสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าสตรีที่มีความรู้ ๑ กล่าวคือถ้าไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.5 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้ามีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.6 คนโดยเฉลี่ย ในทำนองเดียวกันในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี

ถ้าไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.7 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้ามีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.9 คนโดยเฉลี่ย แต่อย่างไรก็ตามจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่มีความรู้ ๑ และไม่มีความรู้ ๑ จะแตกต่างกันไม่มากนัก

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติจะพบว่า มีความแตกต่างกันในลักษณะของการมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเสมอไม่ว่าจะมีความรู้ ๑ หรือไม่ก็ตาม ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี แต่ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเสมอไม่ว่าจะมีความรู้ ๑ หรือไม่ก็ตามเช่นกัน

เขตนบพ

จากตารางที่ 10 จะเห็นว่าในจำนวนตัวอย่างทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 35 - 44 ปี สตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ แต่เป็นสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี สตรีที่มีความรู้ ๑ และไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนไม่แตกต่างกัน ในเรื่องจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีจะพบว่า ในทุกกลุ่มอายุปัจจุบัน สตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ เสมอ เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ถ้ามีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.2 คนโดยเฉลี่ย หากไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.0 คนโดยเฉลี่ย ในทำนองเดียวกันสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ถ้ามีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.3 คนโดยเฉลี่ย และถ้าไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.0 คนโดยเฉลี่ย ที่เป็นเช่นนี้อาจอธิบายได้โดยเหตุผลเดียวกับเขตเมืองว่า สาเหตุที่สตรีที่มีความรู้ ๑ มีจำนวนบุตรมากเพราะสตรีกลุ่มนี้ต้องชวนชายหากความรู้ แต่ก็อาจจะเป็นแค่รู้จักเท่านั้น ไม่ค่อยปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง เพราะจากกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มสุดท้ายใกล้พ้นวัยเจริญพันธุ์แล้ว สตรีที่มีความรู้ ๑ ยังมีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากถึง 5.5 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนจำนวนบุตรในอุคมคติจะพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี สตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุคมคติน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุคมคติ 3.0 คนโดยเฉลี่ย แต่หาไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุคมคติ 3.3 คนโดยเฉลี่ย และในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุคมคติ 3.6 คนโดยเฉลี่ย หาไม่มีความรู้ ๑ จะมีบุตรในอุคมคติ 4.1 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีในกลุ่มสุดท้าย คือกลุ่มที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ไม่ว่าจะมีความรู้ ๑ หรือไม่มีความรู้ ๑ ก็ตามจะมีจำนวนบุตรในอุคมคติไม่แตกต่างกันเลย คือ 4.4 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุคมคติแล้วจะพบว่า ในกลุ่มอายุต้น ๆ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่จะน้อยกว่าจำนวนบุตรในอุคมคติไม่ว่าสตรีจะมีความรู้ ๑ หรือไม่มีความรู้ ๑ ก็ตาม และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่มีความรู้ ๑ แต่จำนวนบุตรในอุคมคติของสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ จะมากกว่าสตรีที่มีความรู้ ๑ เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25-34 ปี หาไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.0 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุคมคติ 4.1 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.3 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุคมคติ 3.6 คนโดยเฉลี่ย สำหรับในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จะพบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุคมคติเสมอไม่ว่าสตรีจะมีความรู้ ๑ หรือไม่มีความรู้ ๑ ก็ตาม เช่น สตรีที่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 5.5 คนโดยเฉลี่ย และมีจำนวนบุตรในอุคมคติ 4.4 คนโดยเฉลี่ย และสตรีที่ไม่มีความรู้ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 5.2 คนโดยเฉลี่ย และมีจำนวนบุตรในอุคมคติ 4.4 คนโดยเฉลี่ย

2. ทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ

จากเอกสารสรุปผลการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ฯ ปรากฏว่าสตรีที่สมรสแล้วอายุ 15 - 44 ปี และอยู่ในขอบข่ายของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งในเขตเมืองและชนบท มีมากกว่าครึ่งหนึ่งที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว จากตารางที่ 11 จะพบว่าสตรีทั้งในเขตเมืองและชนบทไม่ว่าจะมีอายุปัจจุบันเท่าไรก็ตาม ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิ ส่วนที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีจะมีน้อยที่สุด ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทเช่นเดียวกัน

เขตเมือง

จากตารางที่ 11 จะพบว่าในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี สตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยที่สุดเพียง 1.0 คนโดยเฉลี่ยเท่านั้น ส่วนที่มีทัศนคติเห็นด้วยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.2 คนโดยเฉลี่ย และที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากที่สุด คือ 1.3 คนโดยเฉลี่ย ส่วนในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี และ 35 - 44 ปี จะมีแบบแผนของการมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ที่แตกต่างกันออกไปจากกลุ่มแรก กล่าวคือ สตรีที่ไม่เห็นด้วยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากที่สุด และสตรีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยที่สุด ตัวอย่าง เช่น ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ที่ไม่เห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ถึง 4.9 คนโดยเฉลี่ย ถ้าเห็นด้วยจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.5 คนโดยเฉลี่ย และที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง 4.0 คนโดยเฉลี่ย เท่านั้น การที่สตรีที่ไม่เห็นด้วยมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่เห็นด้วย และที่ตอบว่าแล้วแต่กรณี เนื่องจากสตรีเหล่านี้ไม่เห็นด้วยจึงอาจจะไม่ปฏิบัติและปล่อยให้ให้มีบุตรไปตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมหรือป้องกัน ทำให้มีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์สูง จึงทำให้มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่สูง

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เปรียบเทียบกับจำนวนบุตรใน
อุดมคติของสตรีที่อยู่ในภาวะสมรสอายุ 15 - 44 ปี จำแนก
ตามทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ และอายุปัจจุบัน

ทัศนคติและอายุปัจจุบัน	เมือง			ชนบท		
	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	อุดมคติ	จำนวน	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	อุดมคติ	จำนวน
<u>อายุ 15 - 24 ปี</u>						
เห็นควาย	1.2	2.9	156	1.0	2.9	88
ไม่เห็นควาย	1.0	3.2	66	1.2	3.9	51
แล้วแต่กรณี	1.3	3.0	27	1.8	5.1	7
รวม	1.2	3.0	249	1.1	3.3	146
<u>อายุ 25 - 34 ปี</u>						
เห็นควาย	2.9	3.5	347	3.3	3.6	180
ไม่เห็นควาย	3.0	3.9	132	2.8	3.4	93
แล้วแต่กรณี	2.4	3.4	90	3.7	4.2	7
รวม	2.8	3.6	569	3.1	3.9	280
<u>อายุ 35 - 44 ปี</u>						
เห็นควาย	4.5	3.7	226	5.5	4.2	165
ไม่เห็นควาย	4.9	4.1	140	4.9	4.5	114
แล้วแต่กรณี	4.0	3.9	67	4.8	4.4	17
รวม	4.6	3.8	433	5.2	4.3	296
<u>ทุกหมวดอายุ</u>						
เห็นควาย	3.3	3.4	729	3.7	3.7	433
ไม่เห็นควาย	3.4	3.9	338	3.4	4.3	258
แล้วแต่กรณี	2.8	3.5	184	3.9	4.5	31
รวม	3.1	3.5	1,251	3.6	4.0	722

ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคติจะพบว่า สตรีในทุกกลุ่มอายุปัจจุบันที่ไม่เห็นควยกับการป้องกันการปฏิสนธิจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติสูงที่สุด ส่วนสตรีที่ตอบว่าเห็นควย จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยที่สุดในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 35 - 44 ปี เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ไม่เห็นควยกับการป้องกันการปฏิสนธิ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.2 คนโดยเฉลี่ย แต่ถาเห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 2.9 คนโดยเฉลี่ย และถาเป็นสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ไม่เห็นควยกับการป้องกันการปฏิสนธิ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติถึง 4.1 คนโดยเฉลี่ย แต่ถาเห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 3.7 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีในกลุ่มที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี สตรีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณี จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยกว่าสตรีที่เห็นควยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติแล้วจะพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ถาไม่เห็นควย จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากที่สุด จำนวนบุตรในอุดมคติจะมากที่สุดไปควย และที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยที่สุด ในทำนองเดียวกันจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยที่สุดไปควย

ส่วนในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเสมอ ไม่วาสตรีจะเห็นควยหรือไม่เห็นควย หรือแล้วแต่กรณีก็ตาม และจะสังเกตไควาสตรีในกลุ่มที่ไม่เห็นควย นอกจากจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากที่สุดแล้ว ยังมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากที่สุดอีกควย แต่เป็นไปในลักษณะที่น้อยกว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่

เขตชนบท

จากตารางที่ 11 จะเห็นว่าสตรีส่วนใหญ่ในชนบทก็เห็นควยกับการป้องกันการปฏิสนธิ แต่เมื่อพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่แล้ว จะพบว่ามีลักษณะแตกต่างไปจากเขต-

เมือง กล่าวคือ สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ที่ไม่เห็นควย จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่เห็นควย นั่นคือสตรีที่ไม่เห็นควยจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.2 คนโดยเฉลี่ย ในขณะที่สตรีที่เห็นควยมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.0 คนโดยเฉลี่ย ส่วนที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี และ 35 - 44 ปี ที่ไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่เห็นควย เช่น ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ถ้าไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.9 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้าเห็นควยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ถึง 5.5 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีนั้น จะเห็นว่ามีความต่างอย่างในการศึกษาน้อยมาก เมื่อเทียบกับกลุ่มสตรีที่เห็นควยและไม่เห็นควย ดังนั้นจึงไม่อาจนำมาศึกษาเปรียบเทียบได้ เพราะอาจจะทำให้แปลความหมายผิดไปได้

ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคติจะพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบันน้อย ๆ และกลุ่มสุดท้ายจะมีบุตรในอุดมคติที่เป็นแบบแผนเดียวกัน คือสตรีที่ไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าสตรีที่เห็นควย เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ถ้าไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.9 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้าเห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 2.9 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ที่ไม่เห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 4.5 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้าเห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 4.2 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี มีลักษณะที่แตกต่างออกไป คือสตรีที่ไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยกว่าสตรีที่เห็นควย คือสตรีที่ไม่เห็นควยจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.4 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้าเห็นควยจะมีบุตรในอุดมคติ 3.6 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติ นอกจากจะพบว่าในสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติไม่ว่าจะมีทัศนคติอย่างไรก็ตาม แล้วยังพบอีกว่าถ้าสตรีมีทัศนคติเห็นควยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อย จำนวนบุตรในอุดมคติจะน้อยไปด้วย ถ้ามีทัศนคติไม่เห็นควย มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มาก จำนวนบุตรในอุดมคติจะมากไปด้วย หรือ

ถ้าสตรีมีทัศนคติเห็นควยมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มาก จำนวนบุตรในอุคมคติจะมากไปควย และถ้ามีทัศนคติไม่เห็นควย แต่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อย จำนวนบุตรในอุคมคติจะน้อยไปควย แต่ลักษณะเช่นนี้มิได้เกิดกับสตรีในอุคมาายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี เพราะสตรีในอุคมา นี้จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุคมคติ ไม่ว่าจะมิตทัศนคติอย่างไรก็ตาม และสตรีที่มีทัศนคติเห็นควยจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นควย แต่จำนวนบุตรในอุคมคติของสตรีที่มีทัศนคติเห็นควยจะน้อยกว่าสตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นควย

3. การปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ

จากการศึกษาของโครงการวิจัยต่อเป็องระยะยาว ๆ พบว่าสตรีส่วนมากทราบวิธีป้องกันการปฏิสนธิ และเห็นควยกับการวางแผนครอบครัว แต่สตรีเหล่านี้มีเพียงส่วนน้อยที่กำล้งใช้วิธีการวางแผนครอบครัว หรือการป้องกันการปฏิสนธิ¹ สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในตารางที่ 12 จะพบว่าทั้งเขตเมืองและเขตชนบทส่วนใหญ่ไม่ว่าจะมีอายุปัจจุบันเท่าไรก็ตามจะไปปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ และจะพบต่อไปอีกว่า สตรีที่ไม่ปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ นั้น จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ ลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นทุก ๆ ช่วงอายุปัจจุบันของสตรี และเกิดขึ้นในเขตเมืองและเขตชนบท

¹พิชิต พัทธ์กะเทพสมบัติ และ วิจิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "ภาวะเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวของสตรีในเขตชนบทและเขตเมืองของประเทศไทย," เอกสารวิจัยหมายเลข 5 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : สถาบันประชากรศาสตร์, 2517), หน้า 21.

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เปรียบเทียบกับจำนวนบุตรใน
 ดุลมคติของสตรีที่อยู่ในภาวะสมรสอายุ 15 - 44 ปี จำแนก
 ตามการปฏิบัติการป้องกัน การปฏิสนธิ และอายุปัจจุบัน

การปฏิบัติฯ และอายุปัจจุบัน	เมือง			ชนบท		
	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	บุตรใน ดุลมคติ	จำนวน	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	บุตรใน ดุลมคติ	จำนวน
<u>อายุ 15 - 24 ปี</u>						
ปฏิบัติ ฯ	1.6	2.9	65	1.2	3.0	7
ไม่ปฏิบัติ ฯ	1.0	3.0	197	1.1	3.3	147
รวม	1.1	3.0	262	1.1	3.3	154
<u>อายุ 25 - 34 ปี</u>						
ปฏิบัติ ฯ	3.3	3.6	277	3.8	3.7	43
ไม่ปฏิบัติ ฯ	2.4	3.5	300	3.0	3.9	254
รวม	2.9	3.6	577	3.1	3.9	294
<u>อายุ 35 - 44 ปี</u>						
ปฏิบัติ ฯ	4.6	3.9	183	5.8	3.9	37
ไม่ปฏิบัติ ฯ	4.5	3.8	279	5.3	4.4	286
รวม	4.5	3.8	462	5.3	4.4	323
<u>ทุกหมวดอายุ</u>						
ปฏิบัติ ฯ	3.6	3.6	525	4.4	3.7	87
ไม่ปฏิบัติ ฯ	2.8	3.5	775	3.5	4.0	687
รวม	3.1	3.5	1,301	3.6	4.0	774

เขตเมือง

จากตารางที่ 12 จะพบว่าในทุกกลุ่มอายุปัจจุบันของสตรีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สตรีที่ไม่ปฏิบัติกำบังกั้นการปฏิสนธิมีมากกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ และจะพบต่อไปว่า สตรีที่ไม่ปฏิบัติเหล่านี้ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติเสมอ เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.0 คนโดยเฉลี่ย แต่หาปฏิบัติจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 1.6 คนโดยเฉลี่ย ถ้าเป็นสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2.4 คนโดยเฉลี่ย ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.3 คนโดยเฉลี่ย การที่สตรีปฏิบัติกำบังกั้นการปฏิสนธิมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ อาจจะเป็นเนื่องจากสตรีที่ปฏิบัติ ๑ มีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์สูง ดังนั้นจึงต้องชวนชวยหาความรู้และวิธีป้องกันมิให้มีบุตรถี่เกินไป ทว่าแม้จะปฏิบัติแล้วจำนวนบุตรก็ยังสูงอยู่ หรืออาจเป็นเพราะปฏิบัติหลังจากมีบุตรไปแล้ว เพราะวาเล็งเห็นปัญหาของการมีบุตรมาก จึงยินยอมรับปฏิบัติ ดีกว่าที่จะปล่อยให้บุตรไปตามธรรมชาติ เพราะถ้าสตรีมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์โอกาสที่จะมีบุตรย่อมมีมาก เพราะมีอายุยังไม่เกิน 34 ปีเท่านั้น ในขณะที่สตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ อาจจะมีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์น้อยกว่า หรืออาจจะมีบุตรห่างกว่า จึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติ ๑ เพื่อป้องกันหรือลดการเกิด ค่ายเหตุนี้เองเมื่อสตรีวางเขาไกล้วยสุดทายคือช่วงอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีที่ปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือสตรีที่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.6 คนโดยเฉลี่ย และที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.5 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนจำนวนบุตรในอุคมคคิจะพบว่า ในช่วงอายุปัจจุบันช่วงหนึ่ง ๑ ไม่ว่าสตรีจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ ก็ตาม จะมีจำนวนบุตรในอุคมคคิแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุคมคคิ 2.9 คนโดยเฉลี่ย แต่หาไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุคมคคิ 3.0 คนโดยเฉลี่ย

แต่ถ้าเป็นสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี และ 35 - 44 ปี ความแตกต่างเพียงเล็กน้อยนี้จะออกมาในลักษณะของสตรีที่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ นั่นคือสตรีในกลุ่มอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.9 คนโดยเฉลี่ย ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.8 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติจะพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี และ 25 - 34 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ ไม่ว่าสตรีจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ก็ตาม ส่วนสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ ไม่ว่าจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ก็ตามเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มาก จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากไปด้วย และสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ในกลุ่มสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี และ 35 - 44 ปี

เขตกทมท

จากตารางที่ 12 จะพบว่าสตรีในเขตกทมทที่มีจำนวนที่ปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ์น้อยมาก ส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ์ อาจจะเป็นเนื่องจากไม่กล้าปฏิบัติ เพราะเกรงอันตรายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ จากการศึกษาพบว่าสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ เสมอ ไม่ว่าสตรีจะมีอายุปัจจุบันเท่าไรก็ตาม เช่น สตรีที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง 3.0 คนโดยเฉลี่ยเท่านั้น แต่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากถึง 3.8 คนโดยเฉลี่ย ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเขตกทมท จึงอาจจะอธิบายได้คล้ายเหตุผลเดียวกันว่า สตรีที่ปฏิบัติ ๑ แต่ยังมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่สูงกว่าสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ อาจจะเป็นเนื่องจากสตรีเหล่านั้นมีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ที่สูงมาก หรืออาจจะเป็นไปได้ว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ นั้นอาจจะปฏิบัติได้ไม่ถูกต้อง จึงไม่ไคผลเท่าที่ควร เพราะจะเห็นว่าสตรีที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี ที่ปฏิบัติ ๑ ยังมีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากถึง 5.8 คนโดยเฉลี่ย

แต่ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง 5.3 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคติ จะพบวาสตร์ที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าสตร์ที่ปฏิบัติ ๑ เสมอ ไม่ว่าสตร์จะมีอายุปัจจุบันเท่าไรก็ตาม เช่น สตร์ที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีบุตรในอุดมคติ 3.3 คนโดยเฉลี่ย ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.0 คนโดยเฉลี่ย ถ้าเป็นสตร์ที่มีอายุปัจจุบัน 35-44 ปี ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 4.4 คนโดยเฉลี่ย แต่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.9 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติ จะเห็นว่าในกลุ่มสตร์ที่มีอายุปัจจุบัน 15 - 24 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ ไม่ว่าสตร์จะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ ก็ตาม แต่ถ้าเป็นสตร์ที่มีอายุปัจจุบัน 35 - 44 ปี จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ ไม่ว่าสตร์จะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ก็ตามเช่นกัน แต่สำหรับสตร์ที่มีอายุปัจจุบัน 25 - 34 ปี ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเล็กน้อย แต่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ นั่นคือถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.8 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.7 คนโดยเฉลี่ย ถ้าสตร์ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.0 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.9 คนโดยเฉลี่ย นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สตร์ที่ปฏิบัติ ๑ นั้นมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตร์ที่ไม่ปฏิบัติ ๑ เสมอ ไม่ว่าจะมีความอายุปัจจุบันเท่าไรก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนบุตรในอุดมคติแล้ว สตร์ที่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติที่น้อยกว่าสตร์ที่ไม่ปฏิบัติ ๑ เสมอเช่นกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาด้วยวาสตร์ที่ปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ นั้นมีทัศนคติอย่างไร เพราะสตร์บางคนอาจจะมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิ แต่ต้องปฏิบัติ ๑ หรือบางคนอาจจะไม่เห็นด้วย แต่ไม่ปฏิบัติ ๑ เช่นนี้ เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากเหตุผลและความจำเป็นบางประการที่บังคับให้ต้องทำในสิ่งที่ไม่เต็มใจ ในลักษณะ

เช่นนี้จะทำให้มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุคมคิตเท่าไร แตกต่างกันหรือไม่
อย่างไร

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ เปรียบเทียบกับจำนวนบุตรใน
อุคมคิตของสตรีที่อยู่ในภาวะสมรส 15 - 44 ปี จำแนกตาม
การปฏิบัติการป้องกันการปฏิสนธิ และทัศนคติในการป้องกัน
การปฏิสนธิ

การปฏิบัติ ๑ และทัศนคติ	เมือง			ชนบท		
	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	บุตรใน อุคมคิต	จำนวน	บุตรที่มี ชีวิตอยู่	บุตรใน อุคมคิต	จำนวน
<u>เห็นกาย ๑</u>						
ปฏิบัติ ๑	3.4	3.5	364	4.5	3.7	76
ไม่ปฏิบัติ ๑	2.6	3.3	354	3.5	3.7	351
รวม	3.0	3.4	718	3.7	3.7	427
<u>ไม่เห็นกาย ๑</u>						
ปฏิบัติ ๑	4.3	4.0	77	3.6	4.1	6
ไม่ปฏิบัติ ๑	3.2	3.8	259	3.4	4.4	251
รวม	3.4	3.9	336	3.4	4.3	257
<u>แล้วแต่กรณี</u>						
ปฏิบัติ ๑	3.4	3.6	74	+	+	2
ไม่ปฏิบัติ ๑	2.5	3.4	109	3.9	4.6	29
รวม	2.9	3.5	183	3.9	4.6	31
<u>ทุกหมวด</u>						
ปฏิบัติ ๑	3.7	3.7	515	4.3	3.6	84
ไม่ปฏิบัติ ๑	2.8	3.4	722	3.5	4.0	623
รวม	3.0	3.6	1,237	3.6	3.9	715

+ จำนวนตัวอย่างน้อยกว่า 5

เขตเมือง

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่าไม่ว่าสตรีจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือแล้วแต่กรณีก็ตาม สตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ เสมอ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ ปีจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์น้อย หรือมีบุตรห่าง ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติ ๑ แม้จะมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการป้องกัน การปฏิสนธิก็ตาม แต่ทว่าเหตุผลดังกล่าวแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติ ๑ ส่วนสตรีที่ปฏิบัติ ๑ เป็นสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่สูง ถึงแม้ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม จำต้อง ปฏิบัติ ๑ เพื่อลดหรือระงับการตั้งครรภ์ให้มีบุตรดีหรือมากเกินไป เช่น สตรีที่มีทัศนคติ ที่เห็นด้วย และปฏิบัติจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.4 คนโดยเฉลี่ย ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมี จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2.6 คนโดยเฉลี่ย ส่วนสตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วย แต่ปฏิบัติ ๑ จะ มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 4.3 คนโดยเฉลี่ย แต่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.2 คนโดยเฉลี่ย

ส่วนในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับจำนวนบุตรที่มี ชีวิตอยู่ กล่าวคือไม่ว่าสตรีจะมีทัศนคติอย่างไรก็ตาม ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรใน อุดมคติน้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ เสมอ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่จะพบว่า ในกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติเห็นด้วย ไม่ว่าจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มี ชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ เช่น สตรีที่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.4 คนโดยเฉลี่ย แต่จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.5 คนโดยเฉลี่ย และถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2.6 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.3 คนโดย เฉลี่ย ส่วนสตรีที่ไม่เห็นด้วย แต่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าจำนวนบุตรใน อุดมคติ แต่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ นอก จากนี้ยังพบอีกว่าไม่ว่าสตรีจะมีทัศนคติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยหรือแล้วแต่กรณีก็ตาม ที่ไม่ ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเสมอ อาจเนื่องมาจาก สตรีเหล่านี้ยังมีบุตรไม่พอตามความต้องการ เช่น สตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยที่ไม่ปฏิบัติ ๑

จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 3.2 คนโดยเฉลี่ย แต่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.8 คนโดยเฉลี่ย และสตรีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เพียง 2.5 คนโดยเฉลี่ยเท่านั้น แต่มีจำนวนบุตรในอุดมคติ 3.4 คนโดยเฉลี่ย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าสตรีจะมีทัศนคติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือแล้วแต่กรณีก็ตาม ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ และในขณะเดียวกันจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติที่น้อยกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ เช่นเดียวกัน

เขตชนบท

สำหรับในเขตชนบทจะพบว่า สตรีที่มีทัศนคติเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ เช่นเดียวกับเขตเมือง ตามตารางที่ 13 ส่วนจำนวนบุตรในอุดมคตินั้น ในกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติเห็นด้วยจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ ก็ตาม จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติที่ไม่แตกต่างกันเลย คือ 3.7 คนโดยเฉลี่ย แต่ถ้าเป็นกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วย สตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าสตรีที่ปฏิบัติ ๑ คือสตรีที่ไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 4.4 คนโดยเฉลี่ย ถ้าปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติ 4.1 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรในอุดมคติจะเห็นว่า ในกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติเห็นด้วยและปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น่ากว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ แต่ในกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะปฏิบัติ ๑ หรือไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติเสมอ ส่วนในกลุ่มสตรีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณี และปฏิบัติ ๑ นั้น มีจำนวนตัวอย่างในการศึกษาอันน้อยเกินไป แต่ถ้าไม่ปฏิบัติ ๑ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ